

УДК 784.4:398.8](=161.2):781](477.54/.6)(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-12>

Катерина ЖУК,
orcid.org/0000-0001-9482-8236
аспірантка кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) jhukate53@gmail.com

АНАЛІЗ ПІСЕННОЇ ЛІРИКИ В СУМІЖНИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ТРАДИЦІЯХ ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНОГО ТИПУ УТВОРЕННЯ

У статті висвітлюється пошук автором методики систематизації та структурного й ладофактурного аналізу пісенного позаобрядового фольклору в умовах пізньопоселянських традицій. Дослідження спирається на провідні методики, запроваджені відомими фольклористами, таким як: К. Квітка, А. Іваницький, Є. Єфремов, І. Клименко, О. Гончаренко, В. Русіна, В. Осадча, А. Любимова. Останні мають чітко сформовані критерії та показники для такого аналізу, проте вони гарно працюють на прикладах автохтонних традицій, або стосовно обрядових жанрів. Метою дослідження є виявити оптимальний набір показників для вивчення межуючих покордонних традицій, що належать до спільного історико-географічного типу утворення, на матеріалі ліричної пісенності.

Викладено та проаналізовано основні напрямки дослідження календарно-обрядової, родинно-обрядової та позаобрядової пісенності на автохтонних територіях на прикладі аналітичного узагальнення ліричної пісенності Полісся Є. Єфремовим та визначення кордонів територіальних музичних діалектів Бойківщини етномузикологами львівської школи. Висвітлені особливості мелоритмічної варіативності при розробці окремих ритмотипів в наспівах Лівобережної України І. Клименко та викладено критерії виявлення кордонів поширення мелотипів.

Спираючись на вище подані показники, у статті охарактеризовані ключові ознаки маркерів ліричної пісні стосовно пізньопоселянської традиції. У порівнянні із попередніми зонами побутування вони відрізняються варіантністю мелотипів, змінами в структурному рівні та стилістичними локальними особливостями: будовою фактури та протяжним типом розспіву позаобрядових пісень. Охарактеризовано провідні тенденції дослідження пісенної традиції історико-географічного типу утворення, як за принципом ареальним, так і осередковим. Запропоновано декілька варіантів такого аналізу, спираючись на пошуки різних дослідників. Виявлено оптимальний набір показників, які спрацьовують для покордонної території, такої як: Слобожанщина, Наддніпрянищина і Донецький регіон, які дозволяють більш впевнено диференціювати пісенну лірику за її ритмо-структурними та стилістичними категоріями.

У висновках викладено основні результати пошуку автора та вказані конкретні показники для фонетичного та стилістичного аналізу позаобрядової традиції історико-географічного типу утворення.

Ключові слова: музичне мистецтво, музичний фольклор, пісенна традиція, жанр, стиль, етномузикологія, мелогографія.

Kateryna ZHUK,
orcid.org/0000-0001-9482-8236
Postgraduate student at the Department of Theory and History of Music
Kharkiv State Academy of Culture
(Kharkiv, Ukraine) jhukate53@gmail.com

ANALYSIS OF SONG LYRICS IN TRANSITIONAL FOLKLORE TRADITIONS OF HISTORICAL-GEOGRAPHICAL TYPE OF FORMATION

The article delves into the search for an author in the methodology of systematizing and structurally analyzing non-ritual folk songs within the context of late rural traditions. The study is based on leading methodologies introduced by renowned folklorists such as K. Kvitka, A. Ivanitsky, Ye. Yefremov, I. Klymenko, O. Honcharenko, V. Rusina, V. Osadcha, A. Lyubimova. These methodologies have well-established criteria and indicators for such analysis, but they work well mainly with indigenous traditions or ritual and family ritual genres. The aim of the research is to identify an optimal set of indicators for studying transitional traditions that belong to a historical-geographical formation type, using lyrical songs as the material.

The article presents and analyzes the main directions of research into ritual, family ritual, and non-ritual song traditions in indigenous territories, based on the analytical synthesis of the Polissya lyrical song tradition by Ye. Yefremov and the exploration of the boundaries of territorial musical dialects in the Boykivshchyna region by ethnomusicologists from the Lviv School. The characteristics of melorhythmic variability in the development of distinct rhythmic types in a traditional style of singing of the Left-Bank Ukraine by I. Klymenko are highlighted, and criteria for identifying the spread boundaries of melodic types are outlined.

Building upon the indicators provided above, the article outlines the key characteristics and markers of lyrical songs in the late rural tradition, distinguishing it from previous zones of existence through variations in melodic types, changes in structural levels, and stylistic local peculiarities in the texture and vocalization of non-ritual songs. The prominent tendencies in researching historical-geographical formation song traditions are characterized, both in terms of areal and local principles. Several variants of such analysis have been proposed, drawing upon the investigations of various researchers. An optimal set of indicators has been identified, which prove effective for border territories such as Slobozhanshchyna, Naddniproshchyna, and the Donetsk region. These indicators enable a more confident differentiation of lyrical songs based on their rhythmic-structural and stylistic categories.

In the conclusions, the main results of the author's research are presented, along with specific indicators for phonetic and stylistic analysis of the historical-geographical formation non-ritual song tradition.

Key words: musical art, musical folklore, song tradition, genre, style, ethnomusicology, melogeography.

Постановка проблеми. За роки останніх досліджень в етномузикології вченими була активно введена в роботу система аналітичного узагальнення музичного фольклору, зокрема, пісенного. Вона заснована на принципах структурної типології і досконало працює на прикладі автохтонних традицій, проте в роботі з традиціями пізнього утворення, таких як історико-географічні, – потребує удосконалень.

Аналіз досліджень. Для того щоб детальніше окреслити напрямки руху, корисно спиратись на аналітичні підходи до матеріалів подібних прикордонних регіонів. Останнім часом глибокі дослідження схожої проблематики на рівні кандидатської дисертації були представлені: на матеріалі обрядового фольклору Черкащини – Галиною Пшенічкіною (Пшенічкіна, 2020), на пісенному весільному матеріалі Сумщини – Оленою Гончаренко (Гончаренко, 2008), на матеріалі ліричної пісенності Луганської та Харківської областей – дисертацією Влади Русіної. Зокрема у дослідженні було вперше розглянуто концепцію протяжної пісні (Русіна, 2020). На аналізі пісенного фольклору Пониззя Дніпра проблематика розглянута Анастасією Любимовою (Любимова, 2022). В. Осадчою було розглянуто стилі музичного локального мислення на матеріалі Слобожанської позаобрядової пісенності (Думка Дніпропетровщини, 2023). Праці останніх дослідниць більш актуальні для наукового пошуку автора, бо мають розроблену методологію аналізу позаобрядових жанрів пісенного фольклору територій, що містяться у фокусі їх дослідження.

Мета цієї статті – виявити оптимальний набір показників для вивчення межуючих, прикордонних традицій, що належать до одного історико-географічного типу утворення. На сьогодні окремо існує ряд традицій приналежних до таких, як наприклад: Слобожанщина, Донеччина та Середня Наддніпрянина. А, особливо, автором дослідження розглядається ареал перетину цих областей.

Виклад основного матеріалу. В традиційній музиці, для фронтального дослідження та аналітичного узагальнення обрядового фольклору, доцільним є використання структурно-типологічного

аналізу та фіксації його результатів у форматі мело-географічних карт, але для позаобрядових жанрів – питання залишається відкритим.

Чимало дослідників розробили структурування та аналітику позаобрядових жанрів, за різними показниками: пов'язуючи особливості музичної стилістики позаобрядового фольклору із належністю до регіону побутування і співочого стилю. Так, наприклад, Л. Єфремова розрізняла у монографії «Частотний каталог українського пісенного фольклору: Антологія-хрестоматія» (Єфремова, 2009) позаобрядові пісні за сюжетними типами та принципами композиції наспівів. Для теми даного дослідження, при аналізі ладофактурних показників ліричної пісні також важливий ладовий аналіз, заснований на системі ладових констант». Докладну методіку ладінтонаційного і фактурного аналізу запропонував Є. Єфремов на матеріалі ліричних пісень Полісся (Фольклористичні візії, 2001). Чимало, в аналітичне дослідження ліричної пісні внесла В. Русіна в дисертації «Композиційні особливості протяжних пісень Слобідської України» (Русіна, 2020) та В. Осадча у статті «Мелоритмічна варіантність і відчуття музичного часу в творенні типів наспівів слобожанського фольклору» (Музикознавча думка, 2023).

Зі схожими проблемами зіштовхнулися й дослідники ПНДІМЕ ЛНМА ім. Лисенка, що досліджували західноукраїнські землі, які відзначаються великою кількістю етнографічних традицій в межах програми «Традиційна народна музика й етнічна історія Галичини та Володимирії». Для втілення цієї дослідницької програми, вченими була: «розроблена система для більш точного та змістовного етномузикологічного аналізу пісенного фольклору...» (Клименко, 2011: 22), та були вирішені «... питання вибору стильових ознак та локальних критеріїв, що підлягають порівнянню та маркують територіально-стильові відмінності» (Клименко, 2011: 22).

Проблемним, зокрема, постало питання співпадіння музичних територіальних стилів (територіальних музичних діалектів) із дослідженнями мовних діалектів. Ця теорія, яку ввів в українське етномузикознавство Філарет Колеса, та потім підтримував

Володимир Гошовський, не завжди виправдовувала себе на практиці. За словами Ірини Клименко: «Так, скажімо, навіть при встановленні меж такої, здавалося б, виразної в своїх ознаках етнографічної області, як карпатська Бойківщина «майже в кожного дослідника, що займався названою проблемою, ці межі визначаються по-іншому» (Клименко, Болтанович та ін., 1983).

Для детальної регіональної характеристики позаобрядових пісень, все ж таки необхідне розмежування, за певними показниками зразків пісенного фольклору. Це може стати відправною точкою для подальшого встановлення ознак локального стилю. Вони можуть збігатися з географічними межами областей чи провінцій та бути важливими для виявлення частотності ознак, що притаманні ядру або периферії локальної традиції.

Ірина Клименко пропонує при порівняльному аналізі пісенного фольклору локальних традицій спиратися на подані нижче аналітичні узагальнення: «...Великий ареал мелотипу, як правило, обумовлює численні локальні модифікації його ритміки і меліки. Це можуть бути локально-стильові різновиди типу, складені під впливом місцевих стилістичних особливостей (що свідчить про асиміляцію мелоструктури в терені, її творче пристосування до місцевого «модусу мислення»), або ж структурно зруйновані версії, які відбивають процес «згасання» модельної форми у маргінальній зоні ареалу» (Клименко, 2011).

Дослідниця пропонує структурувати мелотипи за статистичними ознаками, спираючись на кількісний показник даного інваріанта в конкретній локальній традиції, та за географічними – звертати увагу на географію розташування мелотипу та щільність розташування (ядро та периферія побутування). За словами дослідниці: «процеси розмивання типової моделі частіше фіксуються на окраїнах ареалу, й супроводжуються розпорощеним характером локалізації розмитих версій. Наявність ареальної характеристики для кількісно вагомої групи модифікованих версій дозволяє вважати її локальним різновидом типу» (Проблеми етномузикології, 2011). Така думка підтверджує, що мелотип може мати декілька варіантів, та ці його різновиди вказують на його належність до певного місцевого діалекту.

Ірина Віталіївна надає основний перелік показників для дифенціювання ареалів ритмотипу: «...ареально-диференційними ознаками можуть слугувати компоненти як морфологічного рівня (тип ритму, композиції, ладозвукоряду, фактури), так і фонетичного (звукорядно-фактурні стилістичні особливості, виконавська манера, темброва характерність, специфіка варіювання мелодики, ритму,

мелізматика тощо)» (Проблеми етномузикології, 2011: 23).

Вище подані ознаки надійно працюють для пісенних зразків календарного та родинно-обрядового фольклору. Проте, як зазначає автор, порівнюючи автохтонні традиції та етнокультурні регіони більш пізнього утворення, спостерігаються численні відмінності, такі як: продукування значної кількості варіантних мелоформ. До подібних висновків дійшла і В. Осадча на матеріалі аналізу пісенної лірики Наддніпрянської традиції та Східної України (Харківщина, Донеччина) (Музикознавча думка, 2023).

Також вдало підібраний коментар авторки: «Східна зона, вочевидь, «скористалась» мелоформами, виробленими «на заході» і «на півночі», однак відібрала з-поміж них мале число ритмотипів, витративши творчий потенціал на глибоку «розробку тем» (Клименко, 2011). Дослідниця розрізняє основні параметри аналізу видозмін пісенного стилю, як ускладнення «на різних рівнях форми:

- за ритмічним малюнком (стабілізація вторинних форм, отриманих розщепленням першомоделей, прийоми наддроблення, неалгоритмічної ямбізації, некомпенсованої агогіки з темповими контрастами тощо за фактурою (2–4-голосся різних типів)
- ладовою організацією (розширення квінтових наспівів до септими-октави, розробка субзони у вузькооб'ємних наспівах);
- за ступенем силаборитмічної розспіваності моделі (інтенсивна вокалізація, фарингалізація та інші прийоми) тощо...» (Проблеми етномузикології, 2011: 27).

Спираючись на аналіз лірики в дисертаційній роботі Анастасії Любимової (Любимова, 2022), звертаємо увагу на те, що, на перший план виходить сюжетно-функціональний та мелодико-стильовий аналіз, що містить в собі такі критерії: семантичну форму вірша, силабічну форму, мелотематичну форму, тип фактури. За цими критеріями дослідниця аналізувала пісенну лірику Дніпровських порогів, але вона може стати гарною основою також для дослідження і перехідної зони між Донеччиною, Слобожанщиною та Середньою Наддніпрянщиною.

Звертаючи увагу на кількісне переважання пісенної лірики та на перетин декількох етнографічних традицій в цій зоні, важливим стає стилістичний аналіз, а особливо, його критерії, що виклав у статті «Про традиційну фактурну будову поліських ліричних пісень» Євген Єфремов (Фольклористичні візії, 2001). Це аналіз амбітусу ліричної пісні, її основного голосу, горяка та кількість спільних звуків у звукоряді обох голосів. Відмінний діапазон звукоряду двох голосів та малий об'єм звукоряду верхнього голосу свідчить про його несамостійність і, як

наслідок, про більш давнє походження пісні. Також, тип кадансування, а в особливості інтервальний склад між голосами в кадансі. Позиції статті Євгена Єфремова дають опору для аналізу стилістичних особливостей мелотипу.

Дослідник ґрунтовно проаналізував «прости» пісні Полісся та виявив важливі чинники, які можна використовувати для дослідження таких жанрів і на інших етнографічних регіонах України. Це введення інваріантної схеми ліричної пісні, як пропонує сам автор: ідея аналізу фактури пісні окремо за шарами фактурного викладу: нижнім, основним голосом, та підголосковим верхнім або горяком. Євген Васильович пропонує аналізувати кількість опорних тонів і амбітус наспіву окремо до кожного з голосів, та спиратись на цей аналіз як головний показник. За свідченням дослідника, така двошарова підголоскова фактура розповсюджена по всій території Дніпровського басейну, таку ж тенденцію ми спостерігаємо і на території Слобожансько-Донецького пограниччя.

Побудова інваріанта, який містить в собі всі суттєві риси структури пісні дає можливість узагальнити та прослідкувати тенденції музичної будови та особливості композиції всіх виконавських версій пісні в контексті локальної або сусідніх традицій (Єфремов, 2001).

Багато вищеподаних показників збігаються у дослідників, і не дивно, бо за А. Іваницьким (Іваницький, 1997), ритмічні та показники типу віршоскладання – незмінні. До них же умовно можна віднести тип фактури – для конкретного етнографічного утворення або для певного проміжку часу, який також буде незмінним. Навпаки, змінними, що вказують на місцеву стилістику, стануть якраз: тип кадансування та подовження чи зменшення тривалості силабо-одиниць наспіву.

Цю тезу підкреслює також думка відомої дослідниці Галини Пшенічкіної про відмінність проявів локальних особливостей музичної стилістики: «Що ж до музичної стилістики, то вона найбільшою мірою залежить від регіонального чи локального пісенного стилю та від індивідуальної схильності фольклорних співаків. Це до речі, дозволило представникам Львівської етномузикологічної школи (С. Людкевичу та Б. Луканюку) об'єднати разом лірику, балади та інші різновиди позаобрядових пісень в один музично-фольклорний жанр під спільною назвою «звичайні пісні» (Любимова, 2022: 108).

Доречно охарактеризувала особливості мислення співаків, що заселяють пізньопоселянські території також А. Любимова цитуючи Олену Мурзіну: «авторка висуває гіпотезу про втрату сучасними співаками зв'язку з прадавніми родовими коренями та архаїчними обрядовими циклами, натомість замі-

щення її індивідуалізованою позаобрядовою лірикою «смак до уповільнення ліричної пісні, часто з розлогим мелосом і просторою вокалізацією тексту, особливо розвинувся серед тих людських спільнот для яких з переселення на нові території втрачилися успадковані від язичества зв'язки зі своєю землею...» (Любимова, 2022: 140). Також, О. Мурзіна наголошує, що явище протяжного співу є характерним не тільки для позаобрядових жанрів, а й для родинно-обрядового, як, наприклад, ліризована весільна лірика Наддніпрянщини (Любимова, 2022: 140).

Підхід до аналітичного виявлення місцевого стилю розспіву позаобрядових пісень Олена Мурзіна зі своєю студенткою Анастасією Філатовою виклала у статті «Пісенна лірика Кіровоградщини села Семигір'я Світловодського району». Такими стали: тип віршування, строфіка, звуковисотність, ладова організація (Філатова, 2010). Як ми бачимо вище, ці показники збігаються з запропонованими для дослідження Наддніпрянщини та Анастасією Любимовою.

Влада Сергіївна Русіна, спираючись у своєму дослідженні на багатий матеріал аналітичного узагальнення В. Осадчої – сконцентрувала увагу на векторі дослідження складових багатоголосся ліричних пісень (ладу, типу, ритму, будови пісні, структури вірша) та пошуку стильових ознак мелодико-фактурних типів пісень. Окремо, у дослідженні вона наголошує на наявності зразків протяжного стилю ліричної пісенності, притаманного Слобожанщині (Русіна, 2020).

Для аналізу пісенного матеріалу Слобожанщини дослідниця спирається на метод впроваджений К. Квіткою та, згодом, удосконалений А. Іваницьким та Є. Єфремовим – створенню ритмомоделі для «унаочнення різниці між формами ритмічних малюнків та встановлення їхньої спорідненості» (Русіна, 2020). Як результат: «вибудова ритмомоделей сприяє усвідомленню ладових опор, конкретизуючи систему ладоритму» (Русіна, 2020). В глибокому осмисленні організації не тільки лінійного функціонування голосів ліричної пісні, а й вертикального, В. Русіна звертається до теорії К. Дорохової, про взаємозв'язок типів багатоголосся та мелодико-фактурних типів (Традиції та новачі, 2018).

Наразі малодосліджена, але така, що несе в собі не менше глибинних сенсів музичного мислення – вертикальна організація ліричної пісні. Є. Єфремов у своїй статті розкрив її основні положення, а також В. Русіна та К. Дорохова звернули на це увагу в контексті дослідження «слобожанського регіонального стилю». Поняття «мелодико-фактурний тип» влучно характеризує та довершує ці пошуки. Щодо території пізньопоселянської традиції, поняття «мело-

дико-фактурного типу» широко розкриває можливості заглибитись в процеси розуміння музичного мислення, притаманного цим територіям (Традиції та новації, 2018).

Спираючись на ці положення Віра Осадча систематизувала у своїй статті «Варіантність і відчуття музичного часу у творенні типів наспівів Слобожанського фольклору» (Осадча, 2023) основні позиції музикотворення наспівів на території Слобожанщини: «У формуванні наспівів локального поширення беруть участь модально-поспівковий та інтегративно-мелодійний типи фольклорного мислення, які в слобожанських мелотипах обумовлюють риси протяжного характеру розспіву, просторово-часові межі поліфонічної фактури» (Музикознавча думка, 2023).

Особливості музичного розвитку наспівів дослідниця визначає терміном «мелоритмічної варіантності», яка «виявляється у широкому диханні кантилени: комбінуванні голосів пісні зі сталих мотивів, їх мелодійному «пророщуванні», інтонаційному засвоєнні широкої інтерваліки. Внутрішня свобода ритмічної будови пісенного сегмента сягає від вільного, рубатного звучання (відчуття «гуртового солоспіву») до підкресленої повторності ритмічних груп, «стопності» ритму. Фактуру характеризує опозиція об'єму звучання основного басового голосу та сольного підголоска, відмінність їх функцій, відносна автономність сегментів, вільний щодо вербального тексту характер цензурування наспіву. Лінійний рух звукових пластів зберігає при реєстровому і тембровому контрастах інтонаційно-виразову врівноваженість між основним голосом і сольним «горяком». Особливості відчуття музичного часу формують такі риси темпоральності, як порушення кратності в системі довгакоротка тривалість, динамічне розширення метричної долі зсередини при повільному темпі, зміна відносної тривалості метричної долі в наспіві, що зумовлені тяглістю мелодійного розвитку» (Музикознавча думка, 2023).

Вище подана цитата наголошує на засвоєнні на теренах Слобожанщини як модально-поспівкового, так і підголосково-поліфонічного та гомофонно-гармонічного типів фольклорного мислення, проте, кожний з яких зазнав при цьому структурних та

стилістичних змін. Цю думку також підкріплює В. Русіна у статті «Традиційна пісенність Слобожанщини: музично-стильові особливості протяжного співу» (Традиції та новації, 2018).

Висновки. Наведені вище положення дають підставу при дослідженні Лівобережної, зокрема Східної України звернути увагу на важливий критерій аналізу – *стилістичний*, який виходить на передній план. Бо, саме за стилістичними ознаками музичного діалекту локальної традиції ми можемо виділити належність її до того чи іншого історико-територіального утворення, і навпаки.

В пісенному стилі позаобрядових жанрів Дніпропетровщини й Донеччини помітні локальні відмінності, зокрема: в стилі розспіву пісень, на що вказують і сучасні дослідники цих теренів. Зважаючи на *півнопопелянський характер заселення та осередковість побутування пісенної традиції*, при аналізі пісенного матеріалу, можливо відштовхуватися як від загальновідомої моделі – пісенного ареалу з яскраво вираженими *ядром і периферією*, так і на *осередкову модель*, коли замість ареалу, що складається зі споріднених мікролокальних традицій маємо відмінну традицію в сусідніх фольклорних осередках і подібну традицію у досить територіально віддалених. Тоді аналіз матеріалу на рівні ядро – периферія може не спрацювати, а в деяких жанрах функціонально буде діяти й ареальна, й осередкова модель. Проте для такого повного висновку потрібна щільність фіксації пісенного матеріалу на певній території і його картографування.

Окреме місце в стилістичному комплексі посідає *ладофактурний аналіз*, при здійсненні якого варто досліджувати ліричну пісню з позицій показників: фактури, ладу, амбітусу голосів, типу кадансування та модусу музичного мислення, і як утілення різновиду мелодико-фактурного типу. Окремо звертати увагу на систему ладових констант, яка в контексті одного мелотипу, але різних локальних традиціях, може відрізнятись, як і тип кадансування. Також окремим важливим показником місцевого стилю, стане наявність скорочених чи розширених по тривалості метричних долей під час звучання пісні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойківщина : історико-етнографічне дослідження / З. Є. Болтарович та ін. ; Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського, Львівське відділення. Київ: Наук. думка, 1983. 303 с.
2. Гончаренко О. В. Народнопісенні діалекти Сумщини (досвід мелоареалогічного дослідження). *Народна творчість та етнографія*. 2008. № 3. С. 15–26.
3. Єфремова Л. О. Вояцькі пісні: каталогізація, динаміка жанроутворення, російські та польські впливи. *Матеріали до української етнології* : зб. наук. пр. / Нац. акад. наук. України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, Асоц. етнологів. Київ, 2008. Вип. 7(10). С. 67–79.
4. Єфремова Л. О. Частотний каталог українського пісенного фольклору. У 3 ч. Ч. 2 : Антологія-хрестоматія. Київ : Наук. думка, 2010. 480 с.
5. Єфремов Є. В. Про традиційну фактурну будову поліських ліричних пісень. *Фольклористичні візії : (учні-вчителі І. В. Мацієвському з нагоди 60-річчя)* : зб. ст. і матеріалів / ред.-упоряд. О. Смоляк, В. Коваль. Тернопіль, 2001. С. 65–81.

6. Клименко І. В. Методичні здобутки української мелоареалогії: з практичного досвіду картографування обрядових наспівів. *Культура України* : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури, Акад. мистецтв України. Харків, 2012. Вип. 38. С. 256–264.
7. Клименко І. В. Методичні проблеми сучасної мелоареалогії: з практичного досвіду документального картографування. *Проблеми етномузикології* : зб. наук. ст. / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. 2010. № 5. С. 19–30.
8. Любимова А. Я. Традиційна пісенна культура пізнього формування в ареалі дніпровських порогів: специфіка жанрової системи : дис. ... д-р філософії : 025 «Муз. мистецтво» / Нац. муз. акад. України імені П. І. Чайковського. Київ, 2022. 231 с.
9. Осадча В. М. Мелоритмічна варіантність і відчуття музичного часу у творенні типів наспівів слобожанського фольклору. *Музикознавча думка Дніпропетровщини* : зб. наук. ст. / Нац. всеукр. муз. спілка, Дніпропетр. акад. музики ім. М. Глінки. Дніпро, 2023. Вип. 24. С. 72–84.
10. Пшенічкіна Г. М. Географічні межі регіональних традицій музичного фольклору на території правобережної Черкащини (за наспівами обрядових циклів) : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 «Муз. мистецтво. Мистецтвознавство» / Нац. муз. акад. України імені П. І. Чайковського. Київ, 2020. 21 с.
11. Русіна В. С. Композиційні особливості протяжних пісень Слобідської України : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 «Муз. мистецтво» / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2020. 302 с.
12. Русіна В. С. Традиційна пісенність Слобожанщини: музично-стильові особливості протяжного співу. *Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті* : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. Харків, 2018. № 6. С. 129–133.
13. Філатова А. Пісенна лірика села Семигір'я Світловодського району Кіровоградської області. *Народна творчість та етнологія*. 2010. № 4. С. 89–99.

REFERENCES

1. Boltanovych. Z. ta in. (1983) *Boikivshchyna: istoriko-etnografichne doslidzhennia* [Boikivshchyna: historico-ethnographic achievements]. M. Rylsky Institute of Art History, Folklore and Ethnography, Lviv Branch. Kyiv: Nauk. Dumka. 303 p. [in Ukrainian].
2. Honcharenko O. (2008) *Narodnopisenni dialekty Sumshchyny (dosvid meloarealohichnoho doslidzhennia)* [Folk-song dialects of Sumy region (experience of meloarealogical research)] *Folk art and ethnography*. Vol. 3. Pp. 15–26. [in Ukrainian].
3. Yefremova L. (2008) *Voyatski pisni: katalohizatsiia, dynamika zhanrovotvorennia, rosiiski ta pol'ski vplyvy*. [War songs: cataloging, dynamics of genre formation, Russian and Polish influences] *Materials for Ukrainian Ethnology: coll. of science papers / National Academy of Sciences of Ukraine*. Ukraine, M.T. Rylsky Institute of Art History, Folklore and Ethnology, Association of Ethnologists. Kyiv. Vol. 7 (10). Pp. 67–79. [in Ukrainian].
4. Yefremova L. (2010) *Chastotnyi kataloh ukrainskoho pisennoho folkloru. U 3 ch. Ch. 2 : Antolohiia-khrestomatiiia*. [Frequency catalog of Ukrainian song folklore. In 3 parts. Part 2: Anthology-collection] Kyiv: Nauk. dumka. 480 p. [in Ukrainian].
5. Yefremov Ye. (2001) *Pro tradytsiinu faktornu budovu poliskikh lirychnykh pisen*. [On the traditional textural structure of Polissya lyrical songs] *Folklore visions : (to the student-teacher I. V. Matsievsky on the occasion of his 60th birthday)*: coll. of science papers / ed. and compiled by: O. Smoliak, V. Koval. Ternopil. Pp. 65–81. [in Ukrainian].
6. Klymenko I. (2012) *Metodychni здobutky ukrains'koi meloarealohii: z praktychnoho dosvidu kartohrafuvannia obriadovykh naspiiv*. [Methodological achievements of Ukrainian meloarealogy: from the practical experience of mapping ritual chants] *Culture of Ukraine: coll. of science papers / Kharkiv State Academy of Culture, Academy of Arts of Ukraine*. Kharkiv. Vol. 38. Pp. 256–264. [in Ukrainian].
7. Klymenko I. (2010) *Metodychni problemy suchasnoi meloarealohii: z praktychnoho dosvidu dokumental'noho kartohrafuvannia*. [Methodological achievements of Ukrainian meloarealogy: from the practical experience of mapping ritual chants] *Problems of ethnomusicology: a coll. of scientific articles / Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine*. Vol. 5. Pp. 19–30. [in Ukrainian].
8. Liubymova A. (2022) *Tradytsiina pisenna kul'tura piznoho formuvannia v areali dniprovs'kykh porohiv: spetsyfika zhanrovoi systemy* [Traditional song culture of the late formation in the area of the Dnipro rapids: specifics of the genre system] : dys. ...D. in philosophy: 025 «Musical art» / Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Kyiv. 231 p. [in Ukrainian].
9. Osadcha V. (2023) *Melorytmichna variantnist' i vidchuttia muzychnoho chasu u tvorenni typiv naspiiv slobozhans'koho folkloru*. [Melody-rhythmic variation and sense of musical time in the creation of tune types in the folklore of Sloboda Ukraine] *Musicological Thought of Dnipropetrovsk Region: a coll. of scientific articles / National All-Ukrainian Music Union, Dnipropetrovsk Glinka Academy of Music, Dnipro*. Vol. 24. Pp. 72–84. [in Ukrainian].
10. Pshenichkina H. (2020) *Heografichni mezhi rehional'nykh tradytsii muzychnoho folkloru na terytorii pravoberezhnoi Cherkashchyny (za naspiivamy obriadovykh tsykliv)* [Geographical boundaries of regional traditions of musical folklore in the territory of the right-bank Cherkasy region (based on ritual cycles)] : *PhD thesis ... Cand: 17.00.03 "Musical Art. Art History"* / Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. Kyiv. 21 p. [in Ukrainian].
11. Rusina V. (2020) *Kompozytsiyni osoblyvosti protyahnnykh pisen' Slobozhans'koyi Ukrayiny* [Compositional Features of Long Songs of Sloboda Ukraine] : *Dr. diss. ... Cand: 17.00.03 "Musical Art"* / Rylsky Institute of Art History, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv. 302 p. [in Ukrainian].
12. Rusina V. (2018) *Tradytsiyna pisennist' slobozhanshchyny: muzychno-stylovi osoblyvosti protyahnnoho spivu*. [Traditional Songwriting of the Slobozhanshchyna: Musical and Stylistic Features of Long Singing] *Traditions and Innovations in Higher Architectural and Art Education: a coll. of scientific papers / Kharkiv State Academy of Design and Arts*. Kharkiv. Vol. 6. Pp. 129–133. [in Ukrainian].
13. Filatova A. (2010) *Pisenna liryka sela Semihir'ya Svitlovods'koho raionu Kirovohrads'koi oblasti*. [Song lyrics of Semyhiria village, Svitlovodsk district, Kirovohrad region] *Folk art and ethnography*. Vol. 4. Pp. 89–99. [in Ukrainian].